

Błoński, Bernard

Parafia Wyrozębny. Dokument fundacyjny Kościoła

Szkice Podlaskie 7, 143-154

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Bernard Błoński
(Opole Nowe k. Siedlec)

Parafia Wyrozęby. Dokument fundacyjny kościoła

Każda parafia posiada swoje dzieje, zaś u ich początku istotnym był zawsze akt fundacji, czyli uposażenie kościoła parafialnego w przynależne mu dobra. Dopiero na tej podstawie biskup diecezjalny wydawał dokument erekcyjny, czyli tworzył parafię jako ośrodek duszpasterski z jej proboszczem, określając terytorium parafii. Fundatorami były najczęściej osoby świeckie, zdarzali się także duchowni.

Dokument fundacyjny określał prawa i przywileje kościoła parafialnego oraz zobowiązania dobrodziejów i kolatorów tegoż kościoła. Bardzo często akt utworzenia parafii następował w niedługim czasie po wystawieniu dokumentu fundacyjnego.

Dnia 16 listopada 1998 roku minęło 560 lat od wystawienia aktu fundacyjnego kościoła w Wyrozębach leżących wówczas w granicach diecezji łuckiej, a obecnie w drohiczyńskiej. Wydaje się być uzasadnionym przedstawienie tego istotnego faktu dla dalszych dziejów parafii, które jak dotąd nie zostały naukowo opracowane.

Oryginał dokumentu fundacyjnego jest nieznan, Treść dokumentu fundacyjnego w odpisie umieszczona została w wizytacji kościoła parafialnego w Wyrozębach z 1737 r., a cały protokół wizytacyjny znajduje się obecnie w Archiwum Diecezji Siedleckiej w zbiorze Akt Konsystorza Janowskiego, łacińskiej diecezji łuckiej.¹ Stanowi on źródło niniejszego opracowania.

Odczytanie rękopisu z języka łacińskiego i jego tłumaczenie jest pracą autora publikacji. Tekst dokumentu poprzedzony został krótkim rysem historycznym parafii Wyrozęby, do którego dołączono wykaz jej proboszczów, jak również podstawową bibliografię źródłową. Podano w niej najważniejsze, niepublikowane archiwalne źródła rękopiśmienne i publikacje źródłowe oraz wybrane opracowania przedmiotu.

1. Rys historyczny parafii

Rzymskokatolicka parafia pod wezwaniem Św. Trójcy w Wyrozębach należy obecnie do dekanatu sokołowskiego w diecezji drohiczyńskiej.²

¹ Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, (dalej: ADS), Akta dawnej diecezji łuckiej, Acta visitationis generalis ecclesiarum decanatus Łosiciensis [...] anno 1737 expedita, sygn. D-131, k. 71-72

² „Wiadomości Diecezjalne”, Pismo urzędowe Kurii Biskupiej w Drohiczyźnie, 5 (1992), nr 1, s. 106.

Według urzędowego odpisu dokumentu fundacyjnego znajdującego się w aktach Konsystorza Janowskiego w archiwum diecezjalnym siedleckim, sama fundacja kościoła wraz z uposażeniem plebana w Wyrozębach, miała miejsce dnia 16 listopada 1438 roku w Wyrozębach. Fundatorami i kolatorami (opiekunami) pierwszego drewnianego kościoła byli trzej bracia: Marcin, Piotr i Paweł Wyrozębscy, dziedzice na Wyrozębach.³

Nie wiadomo kiedy wybudowano kościół parafialny i kiedy została utworzona przez biskupa parafia, ale musiało to nastąpić przed 1445 r., ponieważ w tym czasie biskup łucki Andrzej Splawski konsekrował pierwszą świątynię parafialną w Wyrozębach.⁴ Nie odnaleziono samego aktu erekcji parafii i dostatecznych źródeł, które jednoznacznie określały by lokalizację pierwszego kościoła.

Do parafii należały wioski powstałe na skutek osadnictw na Podlasiu drobnej szlachty mazowieckiej (XIV w.) i ruskiej (XV w.).⁵ Terytorium parafii należało pierwotnie do ziemi drohiczyńskiej, później było w województwie podlaskim, lubelskim, w guberni siedleckiej, w województwie warszawskim, następnie w siedleckim i od 1 stycznia 1999 r. województwie mazowieckim.⁶

Około roku 1700 pobudowano nowy drewniany kościół, którego fundatorami byli książęta Woronieccy, dziedzice na Wyrozębach Podawcach i Kunatach.⁷ Świątynia ta znajdowała się w miejscu leżącym naprzeciw obecnego kościoła. Podczas wojen napoleońskich w 1813 roku została ona poważnie ograbiona i a następnie zniszczona przez wojska austriackie.⁸

Według Statutów synodu diecezji łuckiej i brzeskiej z 1726 roku do parafii należały następujące wioski: Wyrozęby Kunaty, Wyrozęby Podawce, Borychów, Repki, Mołomotki, Szkopy, Baczki, Wierzbice Nagórne, Karские, Bochy, Sawice Ruskie, Kobylany Skorupki, Skwierczyn Ruski.⁹

Obecny, murowany kościół wybudowano w latach 1858-65, staraniem i nakładem finansowym Tadeusza Doria-Dernałowicza, właściciela dóbr

³ Zob. p. 1.

⁴ Ordo divini officii Diocesis Podlachiensis [...] 1862, s. 32.

⁵ Wyrozęby, [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, t. 14 s. 105; Jabłonowski A. *Podlasie*, cz. 2 s. 3-33; Aleksandrowicz P., *Diecezja Siedlecka czyli Podlaska*, Siedlce 1971, s. 55-59.

⁶ Aleksandrowicz P., op. cit., s. 55 nn; Tyszkiewicz J., *Podlasie: kształtowanie się nazwy i terytorium do końca XIX stulecia*, [w:] *Prace archiwalno-konserwatorskie na terenie województwa siedleckiego*, z. 3 s. 3-16. Od 1999 r. w ramach nowego podziału administracyjnego kraju, terytorium parafii Wyrozęby, znajduje się w powiecie Sokółów Podlaski i w gminie Repki.

⁷ ADS, D-131, k. 76; Archiwum Parafialne w Wyrozębach, (dalej: APW), *Visitatio generalis Ecclesiae Parochialis Wyrozębscensis [...] 1836 anno expedita*, k. 2.

⁸ APW, *Liber Baptisatorum 1812-1837*, s. 6. Jest tutaj notatka ówczesnego proboszcza parafii ks. Wiktora Dworakowskiego po dewastacji gospodarstwa parafialnego i kościoła: „... in hoc parochia devastatio maxima per militiam Austriacam ...”.

⁹ *Constitutiones Synodales Diaecesis Luceoriensis et Brestensis [...] latae celebrate et promulgate anno Domini 1726*, k. Ff.

Repki, według projektu architekta Henryka Marconiego. Budowę prowadził Ludwik Jabłoński budowniczy powiatu siedleckiego.¹⁰ Kamień węgielny pod budowę świątyni położył dnia 8 maja 1858 r. biskup podlaski Beniamin Szymański. Poświęcenia kościoła dokonał dnia 26 listopada 1865 r., z upoważnienia biskupa, miejscowy proboszcz ks. kanonik Julian Brześciański, który kierował całością budowy nowej świątyni parafialnej.¹¹

Kościół jest jednonawowy, zbudowany na planie krzyża łacińskiego, z dwiema wieżami, zakończony absydą z ołtarzem głównym, ze sklepieniem beczkowym. Jest on w stylu barokowo-neoklasycystycznym, skierowany prezbiterium na południe. Posiada trzy ołtarze wykonane z szarego marmuru. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Świętej Trójcy, pędzla Z. Suchodolskiego z 1863 r. Są w nim także marmurowe figury świętych apostołów Piotra i Pawła. W bocznym ołtarzu po prawej stronie świątyni znajduje się obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, kopia z XVII w. w sukience ze srebrnej blachy. Natomiast w drugim bocznym ołtarzu po lewej stronie jest obraz malowany w 1864 r. przez F. Tegazu, przedstawiający św. Wincentego a Paulo wśród ubogich. Na chórze kościelnym są organy mechaniczne o jednym manuale, jedenastogłosowe, zbudowane przez Mateusza Mielczarskiego z Warszawy w 1865 r.¹²

Przy kościele wybudowano szpital - Instytut Dobroczynności pw. Św. Tadeusza. Został on otwarty w 1873 r. dla opieki nad starcami, kierowały nim Siostry Miłosierdzia (szarytki) ze zgromadzenia założonego przez św. Wincentego a Paulo. Siostry pracowały w parafii do 16 kwietnia 1887 r., tj. do chwili wydalenia ich przez rząd rosyjski. Ich miejsce zajęły siostry (mniszki) prawosławne kierujące Instytutem do 17 stycznia 1906 r. Siostry Miłosierdzia powróciły tu ponownie w 1908 r. dzięki staraniom ks. J. Brześciańskiego.¹³ Nieprzerwanie pracowały one w szpitalu do 1995 r., mimo że w czasach komunistycznych odsunięto je od kierownictwa i administracji szpitalem.

Na podstawie zachowanych w archiwum parafialnym ksiąg metrykalnych od 1608 roku od tej daty można ustalić ciągłą listę proboszczów parafii. Wyjątkową postacią był ks. kanonik J. Brześciański, inspirator budowy obecnego kościoła i szpitala. Objął on probostwo w Wyróżbach w 1849 r. po 5 latach wikariatu w parafii Przesmyki. Proboszczem w Wyróżbach był przez całe 60 lat (!). Było to jego jedyne probostwo. W 1863 r. odznaczony

¹⁰ Poświęcenie węgielnego kamienia do nowego parafialnego kościoła we wsi prywatnej Wyróżbach, [w:] *Pamiętnik religijno-moralny*, t. 2, nr 7 s. 90-95; Podczas tej uroczystości przemowę okolicznościową wygłosił ks. Tomasz Nowacki, profesor seminarium w Janowie Podlaskim, tamże s. 96-102; *Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji siedleckiej czyli podlaskiej na rok 1929*, s. 205; *Katalog zabytków sztuki w Polsce, Powiat Sokołowski*, t. 10 z.25, s. 31.

¹¹ Z racji poświęcenia nowo wybudowanego kościoła parafialnego została wmurowana tablica pamiątkowa zachowana do dzisiaj w kościele w Wyróżbach

¹² *Katalog zabytków*, s. 31-32.

¹³ APW, *Notatka ks. Juliana Brześciańskiego o parafii wyróżbskiej*, b.m.r. Tekst ten został napisany w niedługim czasie przed śmiercią proboszcza.

został kanonią honorową Kapituły Podlaskiej. Zmarł dnia 22 maja 1909 roku przeżywszy 88 lat, w tym 65 w kapłaństwie.¹⁴ Pochowany został na miejscowym cmentarzu. Był karany grzywnami pieniężnymi za pomoc duszpasterską unitom.¹⁵ Parafianie umieścili w kościele tablicę pamiątkową jako wyraz wdzięczności i pamięci o swoim długoletnim duszpasterzu.

Na terenie parafii były dwie cerkwie unickie: w Szkopach i w Sawicach Ruskich. W okresie budowy obecnego murowanego kościoła w parafii mieszkało 1896 łacinników, 580 unitów i 152 Żydów (dane z 1861 r.)¹⁶

W kościele parafialnym w Wyrozębach ochrzczony został Stefan Aleksander Zwierowicz urodzony w 1842 roku w Repkach. W latach 1897-1902 był on biskupem wileńskim. Za sprzeciw wobec rusyfikacji młodzieży, na kilka lat został zesłany w głąb Rosji. Po powrocie przeniesiono go na biskupstwo sandomierskie gdzie zmarł w 1908 roku.¹⁷

W latach 1891-1919 do parafii Wyrozęby przyłączona została parafia Paprotnia, skasowana przez rząd carski.¹⁸ Parafia liczy obecnie około 1000 wiernych zamieszkałych w miejscowościach: Bohy, Borychów, Kobylany-Skorupki, Ostrówek, Skwierczyn, Wyrozęby Podawce i Wyrozęby Konaty (zwane kiedyś „Kunaty”). Aktualnie z parafii Wyrozęby pochodzą trzej księża i trzy siostry zakonne.¹⁹

Cmentarz grzebalny znajdował się pierwotnie wokół pierwszego kościoła na przeciw obecnej świątyni, jednak już w połowie XIX w. przeniesiono go na skraj wioski.

Na przestrzeni wieków parafia należała do następujących diecezji: łuckiej - do 1805 r., lubelskiej w latach 1805-1818, podlaskiej później siedleckiej w latach 1818-1992 z przerwą 1867-1918 kiedy to skasowana diecezja podlaska została włączona do diecezji lubelskiej, a od 1992 r. należy do nowopowstałej diecezji drohiczyńskiej. Przynależność dekanalna była następująca: łosicki (do 1805 r.), siedlecki (1805-1819), janowski (1819-1864), sokołowski (od 1864 roku do chwili obecnej).²⁰

¹⁴ ADS, Akta Osobiste, Ks. Julian Brześciński, passim.

¹⁵ Kubicki P., *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i Ojczyzny w latach 1861-1915*, cz. 1, t. 3, Sandomierz 1933, s. 37.

¹⁶ *Ordo divini officii Dioecesis Podlachiensis [...] 1862*, s. 32

¹⁷ APW, *Księga urodzonych 1841-1847, nr aktu 2, rok 1843*, k. 121-122. Urodził się dnia 26 grudnia 1842r. we wsi Repki. Rodzicami byli Karol i Józefa z d. Leszczyńska, ojciec był rachmistrzem w majątku Repki należącym do Tadeusza Dernałowicza. Ochrzczony został dnia 8 stycznia 1843r. w kościele parafialnym w Wyrozębach przez ówczesnego proboszcza ks. Pawła Olechniewicza, a rodzicami chrzestnymi byli Tadeusz Dernałowicz i Julianna Mleczo, żona Marcina sędziego i notariusza ziemskiego podlaskiego; Zob. *Zwierowicz Stefan Aleksander*, [w:] *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 44 s. 274-275; Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce*, s. 238.

¹⁸ Pruszkowski J., op. cit., s. 372; *Katalog kościołów i duchowieństwa [...] 1929*, s. 62.

¹⁹ *Katalog duchowieństwa i parafii diecezji siedleckiej czyli podlaskiej 1985*, s. 230-231.

²⁰ Pruszkowski J., op. cit., s. 26-27, 107; Aleksandrowicz P., op. cit., s. 55, 74 nn; Dudka F., *Zarys historyczny dziejów diecezji siedleckiej*, [w:] *Katalog diecezji siedlec-*

Dnia 2 lipca 1995 roku parafia obchodziła Jubileusz 550-lecia konsekracji pierwszego kościoła i 130-tą rocznicę poświęcenia obecnej świątyni. Uroczystościom jubileuszowym przewodniczył biskup drohiczyński Antoni Dydycz.²¹

Bolesnym wydarzeniem w parafii było aresztowanie przez władze sowieckie dn. 20.02.1945 r. i wywiezienie na Syberię 40 mężczyzn. Czterech z nich zginęło w transporcie i w łagrach sowieckich. Dla upamiętnienia tego faktu, jako represji sowieckiej wobec ludności polskiej i ku pamięci potomnych o tych osobach, i ich ofierze dla Ojczyzny, dn. 11.11.1998 r. przy wejściu do świątyni została umieszczona tablica pamiątkowa.²²

Proboszczowie parafii

? -1550	ks. Jan
1550- ?	ks. Andrzej
1565-1572	ks. Jakub Wyrozębski
? -1607	ks. Galkus
1607-21	ks. Jan Kobyliński
1621-65	ks. Stanisław Osiński
1666-91	ks. Walenty Krasnodębski
1691-93	ks. Franciszek Łaski
1693-1704	ks. Andrzej Kącki
1704-16	ks. Bartłomiej Tadeusz Skwierczyński
1716-40	ks. Józef Czarnocki
1740-66	ks. Franciszek Maciej Osiński, dziekan łosicki, zm. 3.07. w Wyrozębach
1766-87	ks. Florjan Józef Dubilewski, zm. 3.04. w Wyrozębach
1878-1807	ks. Tomasz Łepicki, zm. 01.03. w Wyrozębach
1807-34	ks. Wiktor Dworakowski, kanonik hon. lubelski, profesor seminarium janowskiego, dziekan janowski, zm. 30.10. w Wyrozębach
1834-44	ks. Paweł Olechniewicz, zm. 14.02.1849 jako rezydent w Wyrozębach
1844-45	ks. Józef Zawistowski, administrator
1845-48	ks. Tomasz Radoszyński, administrator
1848-49	ks. Franciszek Niemira, administrator
1849-1909	ks. Julian Brześciański, kanonik hon. podlaski, zm. 22.05. w Wyrozębach
1909-19	ks. Władysław Górski
1919-20	ks. Henryk Ciemniejszy
1920-21	ks. Stefan Ginalski

kiej 1997, s. 37-47; Jan Paweł II, *Bulla „TOTUS TUUS Poloniae Populus”* z dn. 25.03.1992, „Wiadomości Diecezjalne”, op. cit., s.32.

²¹ Błoński B., *Parafia Wyrozęby*, „Podlaskie Echo Katolickie” 11 (1995): Wolski K., *Jubileusz parafii Wyrozęby*, „Niedziela”, dodatek „Niedziela Podlaska”, 37 (1995).

²² Błoński B., *Sybiracy z parafii Wyrozęby*, „Podlaskie Echo Katolickie”, 45 (1998).

1921-24	ks. Feliks Franczewski
1924	ks. Marcelej Matuszelański
1924-26	ks. Stanisław Oskierko
1926-34	ks. Dominik Bożyk
1934-42	ks. Stanisław Kiebański
1942-49	ks. Adolf Włażlacki
1949-57	ks. Antoni Przystupa
1957-69	ks. Piotr Zwierz
1969-74	ks. Kazimierz Potiopa
1974-76	ks. Hipolit Hryciuk
1974-82	ks. Jan Chlebek
1982-86	ks. Eugeniusz Rola
1986-92	ks. Czesław Sudoł
1992-98	ks. Kazimierz Wolski, zm. 9.06. w Wyrozębach
1998-	ks. Tadeusz Sosnowski

2. Dokument fundacyjny kościoła parafialnego w Wyrozębach

Oryginał nieznan.

Kopia: Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, Akta dawnej diecezji łuckiej i brzeskiej, Acta visitationis generalis ecclesiarum decanatus Łosiciensis dioecesis Brestensis R. D. Andeae Stanislai Kostka Załuski episcopi Luceo-riensis et Brestensis, supremi Regni cancellarii, per R. D. Thomam Josephum Kamiński scholasticum Brestensem, iudicem consistorii Janoviensis, Seminarii Janoviensis Regentem, deputatum generalem visitatorem, anno 1737 expeditae.

Sygnatura D - 131, k. 71-72.

Druk w oparciu o kopię.

71

Visitatio Ecclesie
Parochialis in Wyrozby.

Anno Domini Millesimo Quingentesimo Tri-
gesimo Septimo Die vero Vigesima quaer-
ta Mensis Octobris. expedita

Jura Ecclesie Parochialis
Wyrozbecen. ex suis Originalibus
Documentis ac authenticis de
verbo ad verbum descripta

Fundatio Ecclesie Wyrozbecen
Positio Adorum Terrestrium Drohiczem post Deter-
minationem Terminorum Terrestrium Drohiczem Cele-
brata, in Drohicy a Teratexta p[ro]f. Dominiano
Invocavit Quadragesimali proximo Anno Domini
Millesimo Sexcentesimo. Octava.

Officium pro Terre Drohiczem personaliter veniens M[ag]is ac
Venerabilis Johannes Kobylinski Plebanus Wyrozbecensis
obtulit eidem Indicio literas infrascriptas in Pragmatico
claratas Fundationis Ecclesie in Wyrozby Consistorii Sani-
ca salvas et illas in nullos viduatas, et omni p[ro]curas
Qualificationis nota Caris cum appenso sigillo magno
ex cera confecti, petijt eas ob debitis firmitatibus rebu-
s obtinere actis p[ro]cedibus inseribere, admitti, et suscipi, Offi-
cium vero Curie Terre Drohiczem viis ejusdem in toto
salvas et illas ejusdem approbati suscepit, et actis p[ro]c[ed]i-
bus inseribere admittit, quarum Tenor tali sequitur. In No-
mine Domini Amen. Cuncto r[ati]o[n]e p[ro]curas p[ro]curas

Visitatio Ecclesiae Parochialis in Wyrozęby

Anno Domini Millesimo Septingentesimo Trigesimo Septimo die vero vigesima quarta mensis octobris exspedita.

Iura Ecclesiae Parochialis Wyrozębscensis ex suis originalibus documentis ac authenticis de verbo ad verbum descripta.

Fundatio Ecclesiae Wyrozębscensis

Positio actorum Terrestrium Drohiciensis post determinationem terminorum Terrestrium Drohiciensium celebrata in Drohiczyn feria sexta post Dominicam Invocavit Quadragesimalem proxima Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Octavo.

Officium praesens Terre Drohiciense personaliter veniens Nobilis ac Venerabilis Joannes Kobylinski plebanus Wyrozębscensis obtulit eidem iudicio literas infrascriptas in pargameno exaratas foundationis Ecclesiae in Wyrozęby consistens serviens salvas et illesas in nulloque vitiatas et omni prorsus suspicionis notam carens cum appenso sigillo magno ex cera confecit, petiit easdem ob debilius firmitatis robur obtinens actis praesentibus inscribere admitti, et suscipi, officium vero praesens Terre Drohiciense visis eisdem in toto salvis et illasis eisdem approbatis suscepit, et actis praesentibus inscribere admisit, quarum tenor talis sequitur.

In Nomine Domini Amen. Cunctorum gestorum perit memoria nisi testibus veridicis et scripturis publicis fuerit roborata, proinde nos Martinus, Petrus, Paulus fratres germani heredes in Wyrozęby, villa sita in districtu Drohiciensi significamus tenore praesens quibus expedit universis quod cum bonum quanto communis, tanto Divinius censeatur, volentes cuique Divinum pro fidelium salute et animarum praedecessorum nostrorum augere, omnium consilio nostrorum amicorum praehabito nec non cum adhaesione Reverendi in Christo Patris Domini Andreae Dei gratia Episcopi Luceorientis Ecclesiam in villa nostra dicta Wyrozęby in honorem S.[anctae] Trinitatis et in honorem Gloriosae Annae Matris Mariae, ac in honorem Beati Matthaei Apostoli et Evangelistae super nostris bonis propriis, erigimus et fundamus ac ipsam Ecclesiam praedictam nostram, de supra dictis bonis nostris haereditariis dotamus in hunc modum.

Quod praefatus Martinus duos mansos agri, cultos et incultos, in quolibet campo, ita quod Ecclesia in Ecclesiae bonis stat, et primi duo mansi ab Ecclesia usque ad Skwierczyn granitiem, alii duo mansi ab Ecclesia usque ad Bajowe Sady, et alii duo tertii mansi ex opposito Zastawne Pole, cum rippa et pratis. Petrus una cum Paulo dederunt, campum dictum Zastawne Pole ex alia parte fluminis cum rippa et prato, ubi Dominus Plebanus qui protunc fuerit, aut eius successores molendinum cum piscina in praedictis bonis Ecclesiasticis facere ac locare posse causa sua utilitatis sine quari contradictione et impedimento aliorum quorumcunque Dominorum, dant praefati Domini suprascripti Ecclesiae praedictae ius, ac Domino Plebano, plenum, plenariam omnimodam potestatem in praefatis bonis Ecclesiasticis in hoc privilegio contentis, uti frui prout sibi aut aliis successoribus suis,

temporibus perpetuis, tenere, possidere pacifice et quiete damus, etiam praefato Plebano Ecclesiae tabernam in praedictis bonis. Item damus in nostris bonis ligna scindere, nec non et pascua prout in aliis Ecclesiis habetur, in cuius rei testimonium sigilla nostra quibus utimur, iussimus subappendi. Actum et datum in Wyrozęby die Solis post Festum S.[ancti] Martini, anno Nativitatis Eiusdem Domini Millesimo Quadringentesimo Trigesimo Octavo, Praesentibus Honorabili et Nobilibus viris dominis Petro plebano in Paprotna, Gregorio et Alberto de Skorupki, Jacobo de Kozuchowo, Stanislawo Domiantasino de Wyrozęby, Clemente Rutheno dicto Kłysz, Stanislawo de Sawice et de aliis quam plurimis fide dignis Testibus ad praemissa vocatis specialiter et rogatis. Ex Actis Terrestribus Drohicziensibus rescriptum. Correxerit Niemyski, legit Pienkowski. (Locus Sigilli)

**Wizytacja kościoła parafialnego w Wyrozębach
Roku Pańskiego tysięcznego siedemsetnego trzydziestego siódmego
[1737] dnia 24 miesiąca października odbyta.²³**

Prawa kościoła parafialnego wyrozębskiego z jego oryginalnych i autentycznych dokumentów dosłownie przepisane.

Fundacja kościoła wyrozębskiego

zawarta w aktach ziemskich drohiczyńskich po wyznaczeniu czasu ziemskiego drohiczyńskiego odbytego w Drohiczyźnie w najbliższy piątek²⁴ po niedzieli „Invocavit”²⁵ Wielkiego Postu, roku Pańskiego tysięcznego sześćsetnego ósmego [1608] wpisana.

W aktualnym urzędzie ziemskim drohiczyńskim osobiście stawiający się, Szlachetny i Wielebny Jan Kobyliński²⁶ pleban wyrozębski, przyniósł i okazał temu sądowi pisma niżej wspomniane, na pergaminie spisane, fundacji kościoła w Wyrozębach istniejącej, zachowujące całość nienaruszoną i żadnego znaku i podejrzenia błędów nie zawierające, z wiszącą pieczęcią wielką z wosku; i prosił, aby je pozwolił wpisać w aktualnych aktach, dla większej stałości i mocy, co uznał aktualny urząd ziemski drohiczyński, widząc je w całości zachowane i nienaruszone, i dopuścił wpisać je w aktualnych aktach, których brzmienie jest następujące.

W imię Pańskie. Amen. Aby pamięć wszystkich dzieł nie zginęła, świadkami prawdziwymi i pismami publicznymi nich będzie utrwalona, dlatego my Marcin, Piotr, Paweł, bracia rodzeni dziedzice na Wyrozębach, wiosce położonej w ziemi drohiczyńskiej, oznajmiamy nasz zamiar wszystkim obecnym, ponieważ dobro tak wspólne, jako Boskie niech będzie oceniane, chcąc Boże zbawienie wiernych i dusz naszych przodków pomnażać, za radą wszystkich naszych przyjaciół, mając już uprzednio zgodę Najprze-

²³ Tłumaczenie własne autora.

²⁴ Tj. 28 lutego. Włodarski B. *Chronologia polska*, Warszawa 1957.

²⁵ Pierwsza niedziela Wielkiego Postu.

²⁶ Jan Kobyliński proboszcz wyrozębski w latach 1607-1621.

wielebniejszego w Chrystusie ojca, pana Andrzeja²⁷, z Bożej łaski biskupa łuckiego, kościół w wiosce naszej zwanej Wyrozęby, na cześć Świętej Trójcy, i na chwałę Chwalebnej Anny, matki Maryi oraz na chwałę Błogosławionego Mateusza, apostoła i ewangelisty, we wspomnianych naszych dobrach własnych, wnosimy i uposażamy, i sam kościół nasz wyżej wymieniony, ze wspomnianych dóbr naszych dziedzicznych obdarzamy w ten sposób.

Ten już wspomniany Marcin [dał] dwie włóki²⁸ ziemi, uprawnej i nieuprawnej na każdym polu, w ten sposób, że sam kościół w dobrach kościelnych stoi, i jedną drugą [połowę] włóki od kościoła aż do granicy [wioski] Skwierczyn²⁹, i drugą połowę włóki od kościoła aż po Bajowe Sady³⁰, i innego [pola] dwie trzecie włóki z naprzeciwko Zastawnego Pola³¹ razem z rzeką³² i łąkami. Piotr razem z Pawłem dali, pole zwane Zastawne Pole z drugiej strony rzeki z brzegiem rzeki i łąką, gdzie ksiądz pleban, który dopiero będzie, albo jego następcy, młyn z sadzawką we wspomnianych dobrach Kościelnych uczynić i lokować mogą, dla swego pożytku bez sprzeciwu i przeszkody innych jakichkolwiek panów, nadają też wspomnianemu panowiu wyżej wymienionemu kościołowi rzeczony prawo, i księdzu plebanowi pełną i całkowitą władzę we wspomnianych dobrach kościelnych w tym przywileju zawartych, aby korzystał tak sam albo inni następcy jego po wieczne czasy, w sposób pokojowy i spokojny, dajemy także wspomnianemu plebanowi kościoła karczmę w wymienionych dobrach. Również dajemy w naszych dobrach prawo ścinania drzewa, a także i pastwisko, tak jak to jest w innych dobrach kościelnych; dla upamiętnienia tej rzeczy, pieczęcie nasze, których używamy, polecamy zawiesić.

Działo się w Wyrozębach, w niedzielę³³ po dniu świętego Marcina³⁴, roku Pańskiego od narodzenia Jego tysiącnego czterechsetnego trzydziestego ósmego [1438] w obecności Czcigodnych i Szlachetnych mężów, panów: Piotra plebana w Paprotni³⁵, Grzegorza i Alberta ze Skorupków³⁶, Jakuba z Kozuchowa³⁷, Stanisława Domiantasino³⁸ z Wyrozębów, Klemensa

²⁷ Andrzej z Płońska (Spławski), biskup włodzimiński i łucki (1425-ok.1459).

²⁸ Włoka jako miara powierzchni gruntów zawierała 30 morgów, tj. ok. 17 hektarów. Obecnie parafia posiada ok. 8 ha gruntów.

²⁹ Skwierczyn: wioska istniejąca do dzisiaj w parafii Wyrozęby.

³⁰ Nazwa dzisiaj nie istnieje.

³¹ Nazwa dzisiaj nie istnieje.

³² Rzeka kiedyś zwana Kunatowska, dzisiaj Myśla, jako naturalna granica między Wyrozębami Konaty i Wyrozębami Podawce.

³³ Tj. 16 listopada

³⁴ Wspomnienie św. Marcina wypada w kalendarzu liturgicznym dnia 11 listopada.

³⁵ Paprotnia: wioska i parafia sąsiednia.

³⁶ Skorupki : wioska w sąsiedniej parafii Kozuchówek; lub Kobylany Skorupki: wioska w parafii Wyrozęby.

³⁷ Kozuchów: wioska w sąsiedniej parafii Kozuchówek.

³⁸ Tekst niezidentyfikowany.

Rusina zwanego Kłysz, Stanisława z Sawic³⁹ i wielu innych licznych wiary godnych świadków do tego co wyżej oznajmione specjalnie wezwanych i zaproszonych.

Z Akt ziemskich drohiczyńskich przepisane.

Poprawił Niemyski, odczytał Pieńkowski. (miejsce pieczęci)

Bibliografia

I. Źródła archiwalne

Archiwum Diecezjalne w Siedlcach:

Akta dawnej diecezji łuckiej i brzeskiej, Acta visitationis generalis ecclesiarum decanatus Łosiciensis [...] anno 1737 expedita, sygn. D-131.

Akta parafii Wyrozęby (obecnie w Archiwum Diecezjalnym w Drohiczyźnie)

Archiwum Parafialne w Wyrozębach:

Księgi metrykalne: ochrzczonych, zaślubionych i zmarłych.

Notatka ks. Juliana Brześciańskiego o parafii wyrozębskiej.

Visitatio generalis Ecclesiae Parochialis Wyrozembscensis [...] 1836 anno expedita.

II. Źródła drukowane:

Constitutiones Synodales Diaecesis Luceoriensis et Brestensis [...] latae celebratae et promulgatae Anno Domini 1726, Varsaviae, Typis S.R.M. Scholarum Piarum.

Katalog duchowieństwa i parafii diecezji siedleckiej czyli podlaskiej, Siedlce 1985.

Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji siedleckiej czyli podlaskiej na rok 1929, Siedlce 1929.

Katalog zabytków sztuki w Polsce, Powiat Sokołowski, t. 10 z.25.

Ordo Divini Officii Dioecesis Podlachiensis pro anno 1861, Varsaviae 1861.

III. Opracowania

P. Aleksandrowicz, *Diecezja Siedlecka czyli Podlaska. W 150 rocznicę erekcji (1818 - 1968). Przyczynki i materiały do dziejów Diecezji Siedleckiej czyli Podlaskiej, Siedlce 1971.*

³⁹ Sawice: kiedyś wioska w parafii Wyrozęby, obecnie sąsiednia parafia.

- A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 1-3, Warszawa 1908-10, w: *Źródła dziejowe*, t. 17.
- P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i Ojczyzny w latach 1861-1915*, cz. 1, t. 3, Sandomierz 1933, s. 37.
- Podręczna Encyklopedia Kościelna*, Warszawa 1916, t. 43-44.
- Pamiętnik religijno-moralny*, t. 2, nr 7, Warszawa 1858.
- J. Pruszkowski, *Janów Biskupi czyli Podlaski*, Kraków 1897.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego*, Warszawa 1895, t. 14.
- J. Szymański, *Nauki pomocnicze historii*, Warszawa 1972.
- J. Tyszkiewicz, *Podlasie: kształtowanie się nazwy i terytorium do końca XIX stulecia*, [w:] *Prace archiwalno-konserwatorskie na terenie województwa siedleckiego*, z. 3, s. 3-16.
- Wiadomości Diecezjalne. Pismo urzędowe Kurii Biskupiej w Drohiczyźnie*.
- B. Włodarski, *Chronologia polska*, Warszawa 1957.